

Mamó mindig azt mondta, és úgy is gondolta, hogy annál a robbanásnál nem történt semmi különös. Mármint olyan értelemben nem, hogy következményei lettek volna. Mamó szerint mentális értelemben – mármint Zágon mentális értelmét tekintve – semmilyen következménye nem volt a robbanásnak. Haszna viszont (ha szabad ilyet állítani) annyi volt, hogy attól kezdve hivatalos írás igazolta Zágon úgymond különtségét.

– Mert Zágon világlátásban más volt, mint a többiek – bizonygatta Mamó az egyik kollégájának. – Soha nem volt hétköznapi. Már kislánykorában se. Amiatt sem voltak barátai, mert másmilyen volt, mint ők.

De hát mit is jelent az, hogy másmilyennek lenni?

Nehéz ezt szabatosan és pontosan definiálni. Mamó nem is akarta. Avval egyetértett, sőt, ő maga hangoztatta leginkább, hogy Zágon soha nem tartozott az úgynevezett átlagemberek közé. Az átlagtól való kilengést általában két irányban szokták számítani. Mamó azonban nem törődött irányokkal. Neki elég volt annyit tudnia – és, ha kellett, hangoztatnia –, hogy nem hétköznapi fia van.

– Egyszer megpróbáltam bevonni őt a többiek közé. Itt fociztak a lakótelepen, tudod, hátul, a házak mögött. Szerintem ez borzasztóan veszélyes, mert betonon játszanak, és ha valamelyik elesik, nemcsak a bőre horzsolódik le, de akár a csontjai összetörhetnek.

Mindegy, úgy voltam vele, próbáljuk meg. Ült a hintán, nézett maga elé, ki tudja, merre jártak a gondolatai. Először nem is hallotta meg, hogy mit mondok. Vagy legalábbis úgy tett, mintha nem hallaná. Azután elindult, lassan, egészen kicsi léptekkel, szinte vonszolta magát. Többször hátranézett, hogy komolyan gondolom-e. Én meg biztattam, hogy csak menjen. Szó szerint azt kérdezte tőlük, amit a fejébe vertem: „Srácok, beállhatok?” Közben viszont nem rájuk, hanem engem figyelt. Azok meg néztek, hogy ki ez. Azután kiszóródott a zsebéből minden. Nem tudom, hogyan, talán amikor a kezét húzta ki, akkor. Zsebkendő, kisbicska, parafa dugó, befőttes gumi, minden. Rászóltam, hogy azonnal szedje össze. Leguggolt. Szegénykém, egy rakás szerencsétlenségnek nézett ki, de közben láttam rajta, hogy egészen megkönnyebbült. A többiek ott rugdalták a labdát körülötte, egyszer fején is találták, ám őt nem zavarta, akkurátusan összeszedett mindent. Amikor visszajött a hintához, elhatároztam, hogy többet nem erőltetem a dolgot.

Mamó egy ízben hosszasan elbeszélgetett az egyik kollégájával arról, hogy mit lehetne Zágonnal kezdeni. Helyesebben a kollégája beszélt vele, ő szólt neki, hogy váltsanak már néhány szót, mivel jó volna tisztázni ezt-azt. Az illető kolléga különben az osztályfőnöke volt Zágonnak. Mamó különösebb győzködés nélkül kötélnek állt. Mindig is úgy gondolta, hogy nincs ebben se titkolni, se szégyellni való. Kettőn együtt jó pár példát fölhozta a fiú furcsaságainak – a kolléga így mondta: különbségeinek – illusztrálására (Mamó ekkor mesélte el a focipályás történetet), végül arra jutottak, hogy nincs különösebb baj. Zágon egyszerűen nem hétköznapi gyerek. Érzékeny lelkületű, ráadásul bizonyára megviseli őt az apa hiánya is. Mivel sérülékeny, a szokottnál és a várhatónál erősebben. Ami ugyancsak sok mindent megmagyaráz.

Az apa kilétéről különben Mamó soha nem beszélt. Senkinek, még saját özvegy édesanyjának se. (Aki akkor még élt, ám nem sokkal később meghalt, így aztán Zágon felnőttfejjel nem emlékezhetett egyik nagyszülőjére sem.) Igen, természetesen van apja Zágonnak, hogyne volna. Lényegtelen, hogy kicsoda. Neki egyáltalán nem fontos. Ne firtassák. Amikor Zágon már nagyobb, sőt felnőtt volt, egy darabig próbálta a maga módján Mamót faggatni erről. Soha nem kapott érdemleges választ, úgyhogy egy idő után letett róla. Mamó amúgy is egyre csak azt hajtogatta, hogy nem is emlékszik már, ki volt Zágon apja. S az se érdekli, mit gondolnak emiatt róla az emberek. A saját özvegy édesanyját is beleértve.

Ezt akár el is lehet hinni.

Zágon végül kijárta az iskolát. Nem mondhatjuk, hogy nehézségek nélkül, mert nehézségek azért voltak – egy-egy pótvizsga becsúszott –, de ha azt nézzük, hogy Zágonnak az átlagtól való eltérését (különbségét) sokan úgymond a negatív, a nehezebben tolerálható irányba sorolták, végtére is az iskola elvégzése önmagában véve egészen szép eredmény. Különösen, ha eláruljuk, hogy nem csupán elemi iskoláról van szó, hanem szakiskoláról is. Zágon szakmunkás-bizonyítványt szerzett, mégpedig az építőipari szakmunkásokét. Mondhatnánk (voltak, akik mondták is), hogy ez azért elég nagy ugrás – úgymond, lefelé – az anyja diplomájához képest, ám Mamó ez soha nem zavarta. Nemcsak hogy jelét nem adta ennek, de ténylegesen se bántódott miatta. Úgy volt vele: a lényeg, hogy Zágonnak szakmája lett. Nem azért, mert esetleg bármitől tartani lehetett volna. Még javában benne voltunk a szocializmusban, a munkanélküliség és az efféle rémségek csupán az esti híradó után vetített nyugatnémet bűnügyi tévéfilmekben szerepeltek. Az volt a fontos, hogy Zágonból legyen valaki. A saját önbecsülése érdekében is.

A katonaságot ellenben nem kerülhette el.

Mamó ekkor már – addigi szokásától és vélekedésétől eltérően – minden követ megmozgatott. Mert az iskola egy dolog, a katonaság viszont teljesen más.

Sokat nem ért el vele. Legfőljebb annyit, hogy miután mindent, de tényleg mindent bedobott (mint kiderült, fölöslegesen), még inkább meggyűlölte a férfiakat.

Mindenütt és furtonfurt megmosolyogták. De hiszen maga szokta mondogatni, hogy semmi baj nincs Zágonnal! Igen, kicsit különc, ám ez a túlérzékenységből fakad. Szerencsére a katonaság az a hely, ahol az ilyesmi kinevelődik az emberből.

Zágonból nem nevelődött ki.

Lehet, hogy kinevelődött volna, ha nincs a robbanás.

A sorozáson Zágon okozott néhány meglepetést. A legnagyobbat azzal, hogy amikor le kellett vetkőznie, kiderült, hogy női alsónemű van rajta.

Egész pontosan egy női bugyi.

– Maga buzeráns? – érdeklődött a százasos, miközben, hogy jobban lásson, orra hegyéig tolta a szemüvegét.

Zágon nem értette a kérdést, így aztán nem is válaszolt.

A sorozóbizottság meghányta-vetette az ügyet, majd úgy döntött, hogy mivel a női alsónemű viselése nem akadály a katonai szolgálatnak, egyéb kizáró tényező pedig jelen katonakötelesenél nincs, besorozta Zágon.

– Legalább ne vigyék el messzire! – rimánkodott Mamó azoknak, akikről azt gondolta, hogy illetékesek ebben. Ám ennek is mindössze annyi fogamatja lett, hogy sokadjára és még inkább meggyűlölte a férfiakat.

Mamó természetesen nem lepődött meg, amikor rimánkodásai során az egyik katonatiszt bizalmasan közölte vele az úgymond a sorozás alkalmával feltárt tényeket. Konkrétan a női alsóneműt. Nem volt miért meglepődnie. Annak idején Mamó húzta föl a még kislánykorra az első lánykabugyit. Nem egyébért, pusztán azért, mert a lányoknak szánt fehérneműt szebbnek, kellemesebbnek, kényelmesebbnek, izlésesebbnek, puhábbnak és színesebbnek találta, mint azokat a holmikat, amelyeket fiúknak készítettek.

Zágon ettől kezdve világéletében női alsóneműt hordott. Megszokásból.

Eleinte Mamó vette neki, később ő is ilyeneket vásárolt. A tangára már teljes egészében egyedül szokott rá. Mamónak soha nem volt tangája. Ő semmiféle ledérséget nem tűrt, még ruhadarab formájában sem. Legföljebb akkor, ha muszáj volt, mert valamit el kellett érni vele. De az ilyesmi olykor megengedhető. A cél ugyebár szentesíti az eszközt.

Zágon fölfedezte a tangát, és attól kezdve gyakran azt húzta magára. Nem állandóan, mert a tanga igazából nem annyira kényelmes viselet. Legalábbis a manapság gyártott változatai nem. Sok ezer vagy inkább sok tízezer évvel ezelőtt a férfiak olyan tangát viseltek, amely megfelelő kényelmet biztosított minden testrészüknek. Elöl, hátul egyaránt. A tanga ugyanis eredendően férfiviselet. Egyes bennszülött törzsekben – az Amazonas őserdeiben és Polinézia szigetvilágában – a férfiak ma is tangát hordanak. Akárcsak Zágon, aki azonban kénytelen volt a nőknek szánt változatokkal beérni. Azokat viszont hosszú távon, állandó jelleggel nem praktikus viselni. Legalábbis a bőrgyógyászok szerint nem.

A tangát különben a katonai szolgálat letöltése után fedezte fel Zágon. Nemcsak ő, hanem vele együtt a teljes kelet-európai nőtársadalom. Mamó is, aki attól kezdve örült, hogy nem kell többé Zágonnal osztozkodnia az alsóneműk terén. A fia ugyanis attól fogva, ha bugyit vásárolt, akkor lehetőség szerint tangát. Amitől viszont Mamó a kezdetektől fogva óztkodott. Akként vélekedett, hogy az több szempontból sem illendő viselet. Amennyiben az ember takargatni akar valamit, akkor takargassa, ne tegyen úgy, mintha takargatná, de közben nem is. Egyébként meg a tanga nem a magafajta nőknek való.

Eme vélekedéséhez szigorúan tartotta magát. Egyetlen alkalomtól eltekintve. Erről majd később.

Hogy Mamó mit értett magafajta nők alatt, nem konkretizálta. Lehet, hogy az életkorát, lehet, hogy annál sokkal többet.

Térjünk vissza a katonaságra, ahol különben Zágon nem viselt női alsóneműt. Mamó többször és nyomatékkal a lelkére kötötte, hogy amennyiben meg akarja óvni magát bizonyos kellemetlenségektől, jobban teszi, ha a szolgálat idejére elfelejti a bugyikat. Zágon nem tiltakozott, tudta, hogy Mamóra mindig hallgatnia kell. Egy ideig úgy oldotta meg a dolgot, hogy egyáltalán nem viselt alsót. De ez csak nagyon rövid ideig volt így, egyrészt mert nem nagyon lehetett eltitkolni, másrészt mert a kemény és durva katonanadrág hamar kikezdte a bőrét. Ettől kezdve, bármennyire idegenkedett tőle, kénytelen volt fölhúzni a khaki színű kincstári gatyát.

Zágon nem sok időt töltött angyalbőrben, az a robbanás mindjárt a kiképzés elején következett be.

Az illetékes szervek komolyan fontolóra vették, hogy Zágon esetleg szántszándékkal nem dobta messzire az élesített kézigráját.

Korábban ugyanis a gyakorló változatot mindig képes volt kellő távolságra hajítani. Ráadásul a „Feküdj!” vezényszóra se hallgatott, a robbanás álló testhelyzetben érte. Végül eltekintettek a hadbíróiságtól. Elvégre mind Zágonnak, mind a hadseregnek az volt a jól körülírható érdeke, ha távol vannak egymástól.

Csodával határos módon voltaképpen megúszta a balesetet. A repeszek nem okoztak számára maradandó fizikai sérülést, tőle távolabb értek földet, és elsősorban azokat a bajtársakat veszélyeztették, akik a vezényszónak engedelmességgel, hasra vetették magukat. Szerencsére senki nem sebesült meg komolyabban. Csak hát a légnyomás, ugye. Aminek a hatásait nehezen lehet elkerülni. Főleg, ha álló helyzetében éri az embert.

Zágon a légnyomás miatt egy darabig katonai kórházban volt, majd miután az orvosok közölték Mamóval, hogy nem tudnak mit kezdeni vele, hazavitte. Zágont nemcsak leszerelték, de le is szálalékolták. Ettől kezdve papírja volt arról, hogy nem képes dolgozni, legföljebb bizonyos munkákat elvégezni, ám azokat is csak bizonyos (rövid) ideig.

Mamó nem is erőltette ezt a dolgot. Elvégre nem volt ewel semmi baj. Ő a délelőttöket az iskolában töltötte, majd délután, viszonylag korán hazament: a dolgozatokat otthon javította, az értekezletekről pedig, ha nem voltak életbevágóan fontosak, elkérkedett. Napközit nem vállalt, így kicsivel kevesebb volt a fizetése, ám azt pótolta a Zágon után járó állami támogatás. Ami a robbanás után valamelyest növekedett, mivel Zágon azóta hivatalosan is úgymond különös lett. Mármint nem átlagos.

Az építőiparban, ahová tanult szakmája predesztinálta, úgyse alkalmazták volna – vélekedett Mamó. Közben az addigi politikai rendszer összedől, a helyében lévő másik pedig azonnal eltörölte a teljes foglalkoztatást. Immáron javarészt azok építettek házakat, akik számára a legkevesebbet kell ezért fizetni. Az kevésbé számított, az illető tanulta-e a kőműveséget, vagy sem. Ha nem tanulta, az a jobb, hiszen akkor nem kell neki olyan sok bért adni, elvégre nem tanult munkaerő. Az alapismereteket amúgy magán az építkezésen is el lehet sajátítani.

Délelőttönkénti magányaiban Zágon festeni kezdett. Előbb vízfestéssel, papírra. Mamó látta, mennyire elszántan csinálja, úgyhogy vett olajfestéket, a közeli asztalosműhelyben pedig olcsó farostlemezeket. Zágon teleaggatta festményeivel a kicsiny, másfél szobás lakótelepi panellakást. A falakról, de még az ajtókról is mindenünnen groteszk figurák néztek vissza, szürreális körülmények között. Egy erdő, ahol minden fán akasztott ember lóg, de a bokrok alatt is torokvágott emberek fekszenek. Az ördög hatalmas üstben főzi a híres filmszínésznőket. Élénk színekben pompázó hetératorzók antik romok között. Fejetlen gladiátorok viadala a reklámoktól hemzsegő ókori stadionban. Krisztust fejjel lefelé feszítik keresztre, a háttérben hasát fogva röhög a Sátán. És így tovább.

Mamót meghökkentette Zágon festészete. Egyszersmind büszkévé is tette. A fiú soha életében nem tanult festeni, a rajzórakon is megállt a vázában kornyadozó petúniáknál és a krumplyomatoknál. Festészeti albumokat se nézegetett, kiállításokra nem jártak. A képek ennek ellenére nem csupán hátborzongató képzelőerőről és iszonytató látomásokról tanúskodtak, hanem csodás kézügyességről, valamint az autodidakta módszer ellenére szokatlanul jó technikai tudásról.

Mamó úgy érezte, ezeket a képeket másoknak is látniuk kell. Hozzájuk nem nagyon járt senki, tehát nekik, helyesebben neki kell Zágon festményeit mások elé tárnia.

Egy Szmena típusú szovjet fényképezővel lefotózta a lakás falait. Ez volt a legtakarékosabb megoldás, így egy fényképre több festmény ráfért. A fotókkal fölkereste a városban működő mindkét művelődési ház igazgatóját.

A nagyobbik intézmény élén egy hölgy állt. Hiába próbálkozott Mamó, nem akarta fogadni. Talán már hallott Mamóról és az ő különös fiáról, elvégre a város kicsi, ők pedig Mamóval szegről-végről, majdhogynem kollégák voltak. Olyankor is letagadtatta magát, amikor egészen nyilvánvalóan bent tartózkodott az irodájában. Mamó mindent bevetett, a hirtelen letámadástól kezdve a fenyegetésen és a zsaroláson át a könyörgésig, sőt a megvesztegetés lehetőségének felvillantásáig – hasztalanul.

Elment a másik, a kisebbik intézménybe. Azt egy férfi vezette. Ő már fogadta Mamót, sőt meg is nézte a képeket, hümmögött, a fejét vakarta, majd azt mondta, nem igazán tudja, mi legyen, mert hát a lehetőségek szűkösek, kevés a pénz, állandóak a megszorítások, az emberek pedig manapság a megélhetésükért küzdenek, nem nagyon járnak kiállításokra...

– Igen ám – így Mamó –, de a művelődési házak éppen azért vannak, azért fizetik őket az adófizetők pénzéből, hogy az efféléknek teret engedjenek.

A férfi végigmérte Mamót, és azt javasolta, gondolják át, mit tehetnek.

Mamóknak nem kellett ezen gondolkodnia. Értett ő a beszédből. Kivett a fia fiókjából egy tangát. Fölhúzta, és mindjárt igazat is adott a magazinokban olvasott vélekedésekkel, miszerint a tanga nem csupán egészségtelen viselet, de meglehetősen kényelmetlen is.

Ugyanakkor eredményes viseletnek bizonyult, Zágonnak ugyanis lett egy kiállítása a kisebbik művelődési házban.

A megnyitóra Mamó kollégái is eljöttek. Az igazgató különös, egyéni látásmódról és fölfedezni váró tehetségről beszélt. Zágont

mégse fedezték föl. Akkor, egyelőre nem. A helyi sajtó egyszer se említette meg a tárlatot, amely egyébként két hét elteltével bezárt. Zágón ennek ellenére nem hagyta abba a festést. Folytatta Mamó halála után is.

Úgy látszik, Mamó rossz géneket örökölt. Viszonylag fiatalon hunyt el, ahogyan a szülei. Annyira odafigyelt Zágónra, hogy közben elhanyagolta saját magát. Csak akkor vette észre a bajt, amikor az már az egekig ért. Nem lehetett megmenteni. Életének utolsó heteiben is – amikor még nem kapott olyan sok morfiomot – folyton Zágón miatt aggódott. Hogy mi lesz az ő különös, nem átlagos gyerekeivel. Halálos ágyán egyre csak azon töprengett, mit mondhatna a fiának, milyen tanácsokat adhatna neki, hogy nélküle is talpon tudjon majd maradni.

Zágón talán föl se tudta fogni, hogy Mamó nincs többé. Évekkel később sem. Egyre csak Mamót emlegette. Úgy, mintha nem történt volna semmi, mintha Mamó még élne. Folyton-folyvást, mindenütt róla beszélt. De a tanácsokat legalább megjegyezte:

– Mamó mindig azt mondja, hogy vegyek feleségül egy lányt, csináljak neki négy vagy öt gyereket, és akkor abból szépen meg tudunk élni. Mert az állam örül annak, ha nagy a család. Fogy a népesség, ezt gyakran mondja Mamó. Úgyhogy a sok gyereket támogatják. Szóval, feleségül veszek egy lányt, lesz egy csomó gyerekünk. S akkor szépen megélünk.

Ennél a pontnál mindig hozzátette:

– Tudok ám én gyereket csinálni. Hiába mondták a sorozásnál, nem vagyok buzeráns. Mamó egyszer elvitt egy nőhöz, adott neki pénzt, és akkor kiderült, hogy működik minden. A robbanás nem tett bennem kárt. Közel volt a gránát, de alig sebesültem meg. Úgyhogy bárkinek csinálhatok gyereket. Akár magának is. Bármikor föláll a farkam. Akkor meg szinte mindig, amikor tangában vagyok. Sokszor vagyok tangában, mert szeretem, ha a farkam feláll. Most is. Megtapogathatja, vagy ha gondolja, meg is nézheti. Nem kerül semmibe, én nem kérek az ilyesmiért pénzt.

Tovább soha nem jutott a monológban, mert a megszólított hölgy itt fölállt, és keresett egy másik helyet a buszon. Ha pedig Zágón éppenséggel valamely pénztáros kisasszonynak adta elő terveit, a biztonsági őr ezeknél a mondatoknál a grabancánál fogva kidobta az üzletből.

Mamó utolsó tanácsai nem csupán a családalapításra vonatkoztak. Hanem például arra, hogy Zágón lépjen be a pártba.

Hogy melyikbe? Az attól függ. Amelyik éppen hatalmon van. Régebben egyszerűbb volt a dolog – egyetlen párt létezett, nem kellett töprengeni. Ám ebben az új világban, a demokráciában, hiába kérdezősködött Zágón a helyi járatú buszon, a pályaudvarokon, a boltokban, a közkönyvtárban és a nagybani piacon, hogy melyik párt van most éppen hatalmon, melyikbe érdemes belépni, senki nem válaszolt. Az emberek vagy nem tudtak, vagy nem kívántak politikai kérdésekben megnyilatkozni.

Egyszer Zágón elment a kisebbik művelődési házba. Oda, ahol hajdan, sok-sok évvel azelőtt a kiállítás volt. Még mindig ugyanaz a férfi vezette az intézményt, csak időközben sokat ráncosodott, kopaszodott, és hatalmas karikákat növesztett a szeme alá. Az arca meg az orra pedig egyre jobban vöröslött.

Nem tehetett úgy, mintha nem ismerné meg Zágont, mivel hiába telt el közben hosszú idő, annak idején, ha csupán két hétre is, mégiscsak a szárnyai alá vette.

– Magánál van az egyik tangám – mondta neki Zágón.

A férfi meghökkent.

– Miket beszél?

– Annak idején – magyarázta Zágón – Mamó elcsente az egyik tangámat. Azt hitte, nem veszem majd észre. De én észrevettem.

Rögtön láttam, hogy hiányzik. Utána elment magához. Visszajött, ám a tanga mégse került vissza a fiókomba. Soha többé. Ebből gondolom, hogy magánál van.

Az igazgató fölhördült:

– Megőrült? Nálam nincsen semmiféle tanga. Takarodjon innen!

S ha a művelődési háznak lett volna pénze biztonsági őre, kidobta volna vele Zágont. Ő azonban önszántából is távozott.

Senki nem tudja, hogyan halt meg. A szomszédok heteken át érezték az egyre elviselhetlenebbé váló bűzt. Végül valamelyiknek feltűnt, hogy már milyen rég nem látták azt a bolond fiút. (Aki miatt különben az egész ház rettegett, hogy teszem azt, egyszer rosszul zárja le a gáztűzhelyt, és akkor mindenki a levegőbe repül.) A tűzoltók betörték a másfél szobás, lakótelepi panellakás ajtaját. Zágón holtan feküdt, nem a saját heverőjén, hanem a nagyobbik szobában, Mamó egykori ágyában. Külsérelmi nyomok nem látszottak rajta. Úgy tűnt, egyszerűen csak elaludt. Örökre.

Az előszobában befizetésre váró csekkek és fizetési felszólítások tornyosultak. A kisszoba közepén nagy halomban állt a női alsónemű. Megannyi különböző színű tanga.

A lakás fertőtlenítése során a falakon és az ajtókon lógó groteszk és szurreális festményeket először el akarták égetni. Aztán az önkormányzat egyik munkatársa úgy döntött, nem hagyja veszni őket. Ki tudja, hátha lehet még kezdeni valamit velük. Egy farostlemez a festékekkel össze nem kent oldalánál fogva például sok mindenre használható.

Évekkel később, amikor a sors és a demokrácia különös szeszélye nyomán eme munkatárs lett a városka polgármestere, személyesen nyitotta meg Zágont, a félreismert, meg nem értett, egyéni világlátású, tragikus sorsú, különleges zseni – a mi városunk szülötte, a mi saját zsenink! – első nagyszabású posztumusz tárlatát. A kiállításához katalógusfüzet készült. A rövid életrajzi ismertetőben a tangákról nem esik említés.

Kategória: vers, próza

Denumire autor: Benedek Szabolcs

Látó Szépirodalmi Folyóirat